

Posudek na rigorózní práci Matěje Bílého *Varšavská smlouva v 50. a 60. letech*, Praha 2011, 228 s. (rkp.)

Je překvapivé, že vývoji Varšavské smlouvy věnovala česká i zahraniční historiografie doposud jen skromnou pozornost. Rigorózní práci Matěje Bílého, v níž se pokusil komplexním způsobem zmapovat vznik a fungování Varšavské smlouvy od jejího založení do roku 1969, tak lze považovat v jistém smyslu za průkopnickou. Se zadaným úkolem se Mgr. Bílý vyrovnal více než dobře. Úkol to byl přitom mimořádně nesnadný: Vzhledem k velmi specifické povaze Varšavské smlouvy musel autor její vznik a vývoj analyzovat a vysvětlovat v širokých a nadmíru komplikovaných souvislostech (mj. v kontextu vývoje studené války, fungování sovětské zájmové sféry či v návaznostech na změny konfigurace mocenských vazeb v kremelském vedení).

Mgr. Matěj Bílý na základě rozsáhlého výzkumu přesvědčivě dokumentoval reálnou úlohu Varšavské smlouvy v Chruščovově období i v prvních letech Brežněvovy éry. S jeho základními závěry a hodnoceními se lze plně ztotožnit.

Jak je patrné, rigorózní práci hodnotím vysoce pozitivně. Neznamená to ovšem, že k ní nemám několik připomínek. Většina z nich souvisí s výše zmíněnou obtížností zadaného úkolu.

Heuristická báze zcela vyhovuje požadavkům na rigorózní práci, pro takto ambiciózně koncipovanou syntézu je však nutně nedostatečná. Zásadní limit představuje jazyková vybavenost autora. Mgr. Bílý v úvodu práce korektně konstatuje neznalost ruštiny. Její, byť pasivní zvládnutí, by mu umožnilo využívat, když ne ruských archivů, tak alespoň důležitých edic a dalších jednotlivých dokumentů publikovaných ruskými badateli. Takto zůstal odkázán na edice české a anglické.

První nutně nezahrnují vždy dokumenty klíčové povahy, druhé jsou obvykle překladem významných písemností sovětských, polských, rumunských atd. Pokaždé však jde o víceméně selektivní výběr. Relativní nedostatek některých prioritních dokumentů se Mgr. Bílý pokusil kompenzovat časově jistě náročným výzkumem příslušných fondů uložených v Národním archivu České republiky a Archivu Ministerstva zahraničních věcí České republiky. Stejně platí i o znalosti a využití sekundární literatury. Nepřístupnost ruskojazyčné produkce se autor snad mohl pokusit poněkud vyvážit prostudováním příslušné literatury polské.

S výše uvedeným souvisí i další připomínka. Autor někdy až přespříliš mechanicky zachycuje jednotlivé dokumenty a někdy jejich obsahu přikládá větší význam, než ve skutečnosti mají.

Posuzovaná rigorózní práce čítá úctyhodných více než 300 normostran. Kvantita však ne vždy odpovídá kvalitě. Zkrácení některých popisnějších či opakujících se pasáží by čtivosti a srozumitelnosti textu rozhodně přispělo.

Výše jsem již zmínil, že zvolené téma Mgr. Bílý zcela správně objasňuje v širokém kontextu. Vzhledem k časovému rozsahu tak musel obsáhnout řadu neobyčejně složitých problémů (např. polské a maďarské události 1956, karibská krize, okupace Československa 1968). Ne vždy je podle mého soudu znalost příslušné problematiky zcela relevantní. Někdy se M. Bílý musel opírat o v zásadě náhodně vybrané či přehledové práce.

K hlavní linii výkladu mám jen jednu významnější připomínku. Ve vývoji Varšavské smlouvy je neobyčejně zajímavá etapa, během níž se Rumunsko pokoušelo činnost paktu fakticky blokovat. V tomto ohledu se mi závěry a hodnocení Mgr. Bílého zdají poněkud stručné a tezovité. Autor navíc zcela opomenul návaznost tohoto postupu Ceauseskova režimu na jeho obdobné počínání v rámci struktur tzv.

mezinárodního komunistického a dělnického hnutí při přípravě světové porady komunistických stran.

Bez ohledu na tyto připomínky doporučuji rigorózní práci Mgr. Matěje Bílého bez nejmenší pochybnosti k obhajobě.

V Praze, 3. října 2011

doc. PhDr. Jan Pelikán, CSc.